

Είμαστε κοινωνία του τζόγου;

Η πρόθεση της κυβέρνησης – στο όνομα της αύξησης των κρατικών εσόδων – να ψηφίσει νομοσχέδιο που να ρυθμίζει τη λειτουργία της αγοράς των ηλεκτρονικών τυχερών παιχνιδιών, της οποίας ο τζίρος υπολογίζεται σε 10 δισ. ευρώ ετησίως, προκάλεσε πολλές αντιδράσεις. Τόσο από τους βουλευτές της πλειοψηφίας που επέβλεψαν την απόσυρση του νομοσχεδίου όσο και από τους ιδιοκτήτες Internet καφέ που δια-

μαρτύρονται για την παράλογη, όπως ισχυρίζονται, απόφαση να απαγορευτούν αυτά τα παιχνίδια στα καταστήματά τους. Το επιχειρημα του υπουργού Οικονομικών βασιζόταν σε μια χρησιμοθηρική λογική: «Ο τζόγος υπάρχει. Γιατί να μην εισπράττει το κράτος 700 εκατ. ευρώ ετησίως;». Ο αντίλογος δεν αφορά μόνο τον εθισμό που μπορεί να προκαλέσει ο τζόγος, αλλά και την ηθική βάση μιας τέτοιας ρύθμισης:

«Δεν μπορούμε να νομιμοποιούμε τον τζόγο για να έχει έσοδα το κράτος, αν είναι έτσι να νομιμοποιήσουμε και την πορνεία και τα ναρκωτικά» είπαν κάποιοι βουλευτές. Το ζήτημα πέρα από τις οικονομικές έχει και πολύ σημαντικές ηθικές και φιλοσοφικές πτυχές: Ποια είναι τα όρια της παρέμβασης του κράτους στην ελευθερία επιλογής των ατόμων; Με άλλα λόγια, πόσο τζόγο αντέχουμε;

ΤΟΥ ΑΡ. ΧΑΤΖΗ

Κάθε φορά που τίθεται το ερώτημα της νομιμοποίησης ή απαγόρευσης μιας δραστηριότητας, όπως τα τυχερά παιχνίδια, η ενστικτώδης αντίδραση της ελληνικής κοινωνίας είναι σχεδόν πάντα πατερναλιστική. Αυτός ο ενστικτώδης πατερναλισμός δεν συνδέεται με πολιτικές απόψεις, με το μορφωτικό, οικονομικό ή κοινωνικό επίπεδο, με ηλικία ή φύλο. Κυριαρχεί παντού: σε άνδρες και γυναίκες, αριστοκράτες και δεξιούς, πλούσιους και φτωχούς, περισσότερο και λιγότερο μορφωμένους. Ακόμα και άνθρωποι που αυτοχαρακτηρίζονται φιλελεύθεροι είναι έτοιμοι να προσθέσουν ένα «αλλά». Σε αυτή την κατακερματισμένη κοινωνία ο μόνος συνδυετικός κρίκος φαίνεται να είναι η συναίνεση στην αναγκαioτητα του πατερναλισμού.

Ο πατερναλισμός βασίζεται στην πεποίθηση ότι οι πολίτες είναι σαν τα μικρά παιδιά που χρειάζονται προστασία, διότι δεν είναι ικανά να διαχειριστούν την ελευθερία τους χωρίς να προκαλέσουν κακό στον εαυτό τους και στους γύρω τους. Σπάνια σταματά στις συμβουλές, την πληροφόρηση και τα κίνητρα του λεγόμενου ήπιου πατερναλισμού. Σχεδόν πάντοτε ο πατερναλισμός καταλήγει στον σκληρό «νομικό πατερναλισμό» που απαγορεύει και ποινικοποιεί τη συμπεριφορά. Οι φορείς του νομικού πατερναλισμού δεν αρκούνται στην απαγόρευση, αλλά επιδιώκουν και την ηθική καταδίκη. Έτσι την απαγόρευση «νο-

Ο κ. Αριστείδης Χατζής είναι επικύριος καθηγητής Φιλοσοφίας Δικαίου και Θεωρίας Θεσμών στο Τμήμα Μεσολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης του Πανεπιστημίου Αθηνών.

Το πατερναλιστικό ένδοξο

Τα γνωστά «φρουτάκια» σε παράταξη σε αίθουσα καζίνο. Για τους οπαδούς της φιλελεύθερης άποψης η απαγόρευση των ηλεκτρονικών τυχερών παιχνιδιών στην εποχή του Internet είναι απλώς ανεδαφική

μιμοποιεί» και η συμβατική κοινωνική ηθική που δεν ανέχεται συμπεριφορές τις οποίες απορρίπτει η πλειοψηφία. Αυτός ο «νομικός ηθικισμός» είναι στενός συγγενής του νομικού πατερναλισμού και στις περισσότερες περιπτώσεις ακόμα πιο αποκρουστικός. Το δίκαιο πρέπει λοιπόν να υποχρεώνει τα άτομα να ζουν με τον τρόπο που οι επαίοντες πιστεύουν πως είναι σωστός και ωφέλιμος. Η ελευθερία μας να επιλέγουμε τον τρόπο ζωής μας υπερκαλύπτεται από το βαρύ πέπλο του «κοινού καλού» – όχι όμως όπως αυτό προσδιορίζεται από τα ίδια τα άτομα (για το καλό των οποίων πρόκειται), αλλά από εκείνους που κατά τεκμήριο το γνωρίζουν, προφανώς εξ επιφοιτήσεως. Αλλά ακόμα κι αν μια συμπεριφορά δεν φαίνεται να βλάπτει άμεσα κανέναν, και πάλι μπορεί να απαγορεύεται. Φτάνει να ενοχλεί

όσους τη θεωρούν ανήθικη. Δεν νομιμοποιείται η κοινωνία να απαγορεύει συμπεριφορές και να τιμωρεί; Βεβαίως μπορεί και πρέπει να το κάνει. Φυσικά και θα πρέπει να τιμωρεί την ανθρωποκτονία, τη ληστεία, το διακίβευμα είναι αν θα αφεθεί στα άτομα μια σφαίρα προσωπικής αυτονομίας, ελευθερίας από παρεμβάσεις, ή αν θα αναθέσουμε στο κράτος να αποφασίζει για λογαριασμό μας

τον βιασμό, την απάτη, τη δωροδοκία. Αλλά η νομιμοποίηση του κράτους (δηλαδή της κοινωνίας) να απαγορεύει και να τιμωρεί συμπεριφορές τις οποίες η πλειοψηφία απλώς δεν ανέχεται έχει ένα όριο. Το όριο αυτό το έχει περιγράψει θαυμάσια ο John Stuart Mill πριν από 150 χρόνια (σε δική μου ελεύθερη απόδοση): «Ο μοναδικός σκοπός χάριν του οποίου νομιμοποιείται το κράτος να περιορίσει την ελευθερία του ατόμου παρά τη θέληση του τελευταίου είναι για να αποτρέψει τη βλάβη σε άλλα άτομα. Δεν νομιμοποιείται όμως το κράτος να περιορίσει την ελευθερία του ατόμου για το «δικό του καλό» (σωματικό ή ηθικό). Δεν δικαιούται να το υποχρεώσει να κάνει ή να μην κάνει κάτι διότι υποτίθεται πως έτσι θα είναι καλύτερα γι' αυτό ή διότι θα το κάνει ευτυχέστερο ή γιατί σύμ-

φωνα με κάποιους έτσι είναι «πο σωστό» ή «πο σοφό». Το άτομο είναι κυρίαρχο πάνω στον εαυτό του, πάνω στο σώμα του και στο μυαλό του». (On Liberty, 1859)

Σε μια φιλελεύθερη δημοκρατία το κράτος θα πρέπει να περιορίσει στην απαγόρευση ενός μικρού και συγκεκριμένου αριθμού δραστηριοτήτων που προκαλούν άμεση βλάβη στη ζωή, στην ελευθερία και στην ιδιοκτησία κάποιου χωρίς τη συναίνεσή του. Δεν δικαιούται να περιορίζει την ελευθερία των ατόμων απαγορεύοντας απλώς την «προβολή» (όπως πάει τώρα να κάνει με την ποινικοποίηση του ρατσιστικού λόγου), δραστηριότητες που δεν βλάπτουν κανέναν αλλά θεωρούνται ανήθικες (όπως η ποινικοποίηση της αμοιβής των παρένθετων μητέρων) ή συμπεριφορές που προκαλούν βλάβη στο ίδιο το άτομο (όπως τα τυχερά παιχνίδια).

Επιπλέον, όπως σε όλες τις περιπτώσεις που το κράτος υιοθετεί τον νομικό πατερναλισμό και τον νομικό ηθικισμό, η παρέμβαση αποτυγχάνει παταγωδώς. Πόσο ανεδαφική ακούγεται μια απαγόρευση την εποχή του Internet, πόσο παλαιολιθικά τα επιχειρήματα για το κράτος που θα έχει κέρδος φορολογώντας «ανήθικες δραστηριότητες», πόσο απληροφόρητοι όσοι θεωρούν ότι οφείλονται σε «εθισμό» (αγνοώντας τα αποτελέσματα επιστημονικών μελετών), πόσο αφελές το επιχείρημα ότι έτσι θα προστατευθούν οι οικογενειακές περιουσίες;

Αλλά όλα αυτά δεν έχουν και τόση σημασία. Το διακίβευμα εδώ είναι το αν θα αφεθεί στα άτομα μια σφαίρα προσωπικής αυτονομίας, ελευθερίας από παρεμβάσεις, ή αν θα αναθέσουμε στο κράτος να αποφασίζει για λογαριασμό μας.

ahatzis@phs.uoa.gr

**ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ
ΓΙΑ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ
ΦΩΤΟΒΟΛΤΑΪΚΩΝ**

Σκέφτηκες ποτέ ότι η πιο λαμπρή επένδυση είναι ο ήλιος;

Σκέψου πράσινα!
Χρηματοδότηση για εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων σε κατοικίες.

Εξασφαλίστε ένα σταθερό ετήσιο έσοδο από τη ΔΕΗ, που μπορεί να φτάσει τα 7.500€*. Η Τράπεζα Πειραιώς, πρωτοπόρος στο Green Banking, σας καθοδηγεί βήμα βήμα, χρηματοδοτώντας με **προνομιακούς όρους** έως και το 100% της επένδυσής, με:

- Green Καταναλωτικό
- Green Επισκευαστικό

*Εφόσον επιλέξετε ένα σύστημα 10 κιλοβάτ (kW) και με παραγωγή 1364 kWh ανά kW ετησίως.

☎ 18 28 38 www.piraeusbank.gr

GREEN BANKING
ΤΡΑΠΕΖΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ